

NIEUWS UIT DE FRIESE NATUURTERREINEN

Vereniging It Fryske Gea, Vereniging Natuurmonumenten en Staatsbosbeheer-Fryslân berichten over de ontwikkelingen in de Friese natuurterreinen. Ditmaal geen nieuws van Natuurmonumenten.

REVITALISERING VAN IT BÛTENFJILD

'It Bûtenfjild' is een terrein van de Vereniging It Fryske Gea dat globaal tussen Hurdegaryp en Broeksterwoude ligt. Het maakt een belangrijk onderdeel uit van de Ecologische Hoofdstructuur van de Grutte Wielen naar het Houtwiel. Het bestaat uit de natuurterreinen Bouwepet, Ottema-Wiersmareservaat, Sippenfennen, d' Amelannen en Swarte Broek. De natuurwaarden van dit gebied staan uitgebreid beschreven in het onlangs verschenen rapport: EHS Trynwâlden-Bûtenfjild, een rapportage over een gerealiseerd deel van de ecologische hoofdstructuur in Fryslân, uitgegeven door de Wielenwerkgroep en samengesteld door Freek Nijland.

Knelpunten

In het Ottema-Wiersmareservaat, Sippenfennen, d' Amelannen en Swarte Broek speelden een paar knelpunten. Zo kwam er in de 'Jeltsjekolk' (in het Ottema-Wiersmareservaat) maar geen verlanding op gang, werd de Zilveren maan de laatste jaren niet meer waargenomen, leek er sprake te zijn van verdroging en gingen de weidevogels in d' Amelannen achteruit. Daarom heeft It Fryske Gea ecologisch adviesbureau Altenburg & Wymenga en adviesbureau voor landinrichting O. de Roos opdracht gegeven een herstelplan te maken voor optimalisering van de waterhuishouding en het beheer van genoemde gebieden.

Herstelplan

In 2000 verscheen dit plan: Revitalisering van it Bûtenfjild, door E. Wymenga en O. de Roos. Een goed onderbouwd rapport met concrete aanbevelingen voor een herinrichting van het gebied. In hoofdlijnen kwam het op het volgende neer:

Aan de westkant van het gebied is, in aansluiting op bestaande sloten, een nieuwe sloot gegraven, waarmee rondom het gehele reservaat een hoogwaterbuffer is gerealiseerd hetgeen verdroging voorkomt. Binnen het reservaat is het stelsel van sloten uitgebreid en zijn bestaande sloten ook verbreed, waarmee het gebied beter is 'dooraderd' met relatief schoon boezemwater. Bovendien is het gebied met dit slotenstelsel beter te beheren vanaf het water.

In het Ottema-Wiersma reservaat zijn ruigtevegetaties met voornamelijk pollen Pijpestro geplagd. Er is een nieuw haventje gemaakt langs het pad dat langs het reservaat loopt, waarmee maaisel via het water snel en efficiënt uit het reservaat kan worden afgevoerd. De Jeltsjekolk is gebaggerd. De dikke sliblaag op de bodem is weggezogen en opgeslagen in een baggerdepot in de Sippenfennen, waar het naar verwachting inklinkt en uiteindelijk begroeid raakt met wilgenstruweel.

In de Sippenfennen is de 'Tritsje Pet' opgeschoond, waarbij rekening is gehouden met de aanwezige en waardevolle gagelstruwelen. In d' Amelannen zijn een aantal opvaarten opgeschoond, verbreed en is een ondiepe waterplas aangelegd met flauwe taluds als rustplaats voor steltlopers en voortplantingsplaats voor amfibieën. In deelgebied 'Looden Hel' zijn een aantal sloten en greppels opgeschoond en verbreed met flauwe taluds.

Het Ottema-Wiersmareservaat

foto: Dick Goslinga

Aanbesteding

Nadat It Fryske Gea subsidie in het kader van de subsidieregeling OBN (Overlevingsplan Bos en Natuur) toegezegd had gekregen en vergunningen van betrokken organisaties (o.a. provincie Fryslân, gemeente Dantumadeel en gemeente Tytsjerksteradiel) waren verkregen, konden offertes worden aangevraagd en werd het uiteindelijk 5 oktober 2001 uitbesteed aan Konijn eco-baggertechniek uit Haren, een bedrijf met ruime ervaring in het uitvoeren natuurontwikkelingsprojecten. Een voorwaarde van een vergunningverlener was dat er goed rekening zou worden gehouden met de archeologische waarden van het gebied. Daarom werd op hetzelfde moment ook een opdracht verleend aan bureau RAAP voor een inventariserend archeologisch onderzoek op de plaats van de werkzaamheden. Hieruit bleek dat alleen in de Looden Hel een dekzandtong met een middelmatige archeologische verwachting voor vindplaatsen van materialen uit de Steentijd aanwezig was. Hier is bij de werkzaamheden rekening mee gehouden.

Oplevering en toekomst

In de wintermaanden van 2001 op 2002 werd het project fase voor fase uitgevoerd, met grote inachtneming van natuurwaarden en belangen. Op 16 april 2002 is het 'Revitaliseringsproject Bûtenfjild' opgeleverd. Er ligt nu een oud maar vernet moerasgebied, waar verlandingsprocessen opnieuw kunnen beginnen en waar de vegetatieontwikkeling met een gemakkelijker uit te voeren beheer beter is te begeleiden. It Fryske Gea is dan ook erg benieuwd naar de ontwikkelingen ten aanzien van

vegetatie, broedvogels, insecten, amfibieën e.a. en zal al deze aspecten ook (laten) monitoren. Naar verwachting zullen allereerst diverse broedvogels (tijdelijk) profiteren van de nieuwe, nattere omstandigheden. Gedacht wordt bijvoorbeeld aan soorten als Waterral en Porseleinhoen. De vegetatie zal snel volgen, hoewel er waarschijnlijk met name de eerste jaren nog wel wat storingseffecten zichtbaar zullen blijven (in de vorm van Pitrus). Langs de waterkanten krijgen rietbloeiërs als Kattenstaart, Koninginnekruid, Watermunt en Moerasvergeetmenietje nieuwe kansen, tevens belangrijke nectarplanten voor insecten als de Zilveren maan. Ook amfibieën profiteren waarschijnlijk van de grotere oppervlakte open water.

DE BROEDVOGELS VAN VLIELAND

In het voorjaar van 2001 is Waddeneiland Vlieland in opdracht van Staatsbosbeheer geïnventariseerd op alle broedvogels door SOVON Vogelonderzoek Nederland. De inventarisatie werd uitgevoerd door SOVON-medewerker Peter de Boer in samenwerking met Staatsbosbeheer-veldmedewerker Carl Zuhorn. De schaarsere soorten broedvogels zijn in kaart gebracht (aantallen territoria en verspreiding). De inventarisatie van Vlieland maakte onderdeel uit van de gebiedsdekkende broedvogelinventarisatie van de internationale Waddenzee die in het voorjaar van 2001 plaatsvond.

De geïnventariseerde terreinen van Staatsbosbeheer op Vlieland waren gezamenlijk 1.872 hectare groot, het aansluitende deel van Domeinen ca. 1.500 hectare. De inventarisatie leverde een totaal van maar liefst 111 broedvogelsoorten op. Onder deze soorten behoren 21 soorten van de Rode Lijst, 11 kolonievogels en 12 zeldzame soorten. De soorten staan weergegeven in tabel 1, waarbij de aantallen verdeeld staan over de terreinen van Staatsbosbeheer en de Vliehors (eigendom Domeinen).

Tabel 1. Totalen voor Vlieland in 2001 per hoofdgebied, opgesplitst naar Staatsbosbeheerterrein (SBB) en de Vliehors (eigendom Domeinen). Rode-lijstsoorten zijn vet weergegeven (* = totaal gehele eiland).

Soort	Totaal	SBB	Vliehors	Soort	Totaal	SBB	Vliehors
Dodaars	9	9		Noordse stern	62		62
Fuut	1	1		Dwergstern	42		42
Aalscholver	919	919		Holeduif	45	45	
Roerdomp	1	1		Zomertortel	3	3	
Lepelaar	150	150		Koekoek	13	13	
Grauwe gans	1	1		Ransuil	2	2	
Nijlgans	7	7		Velduil	1	1	
Bergeend	101	100	1	Grote bonte specht	11	11	
Krakeend	13	13		Veldleeuwerik	29	29	
Wintertaling	8	8		Boerenzwaluw	4	4	
Pijlstaart	1	1		Huiszwaluw	1	1	
Zomertaling	1	1		Boompieper	3	3	
Slobeend	37	37		Graspieper	154	139	15
Tafeleend	4	4		Nachtegaal	25	25	
Kuifeend	9	9		Blauwborst	10	10	
Eider*	2207	+	+	Zwarte roodstaart	7	7	
Bruine kiekendief	20	19	1	Gekraagde roodstaart	10	10	
Blauwe kiekendief	4	4		Roodborsttapuit	6	6	
Havik	2	2		Tapuit	15	14	1
Sperwer	2	2		Grote lijster	2	2	
Buizerd	6	6		Sprinkhaanzanger	45	45	
Boomvalk	2	2		Snor	1	1	
Waterral	9	9		Rietzanger	75	75	
Porseleinhoen	6	6		Bosrietzanger	10	10	
Waterhoen	4	4		Kleine karekiet	24	24	
Meerkoet	29	29		Spotvogel	5	5	
Scholekster	325	275	50	Braamsluiper	34	34	
Kluut	28	28		Grasmus	150	147	3
Bontbekplevier	1		1	Fluiter	7	7	
Strandplevier	2		2	Grauwe vliegenvanger	17	17	
Kievit	20	20		Bonte vliegenvanger	1	1	
Houtsnip	31	31		Baardman	8	8	
Grutto	1	1		Matkop	1	1	
Wulp	56	53	3	Wielewaal	1	1	
Tureluur	23	22	1	Groenling	38	38	
Zwartkopmeeuw	1	1		Putter	2	2	
Kokmeeuw	30	30		Kneu	86	85	1
Stormmeeuw	688	679	9	Kleine barmstijfs	10	10	
Kleine mantelmeeuw	3165	3089	76	Kruisbek	1	1	
Zilvermeeuw	4068	3778	290	Appelvink	2	2	
Visdief	137		137	Rietgors	52	52	

Kort wat soorten

Nieuwe mogelijke broedvogel is de Matkop. Deze werd vastgesteld in het bosgebied 'Bomenland'. Van de Rode-lijstsoorten zijn Blauwe kiekendief en Tapuit in vergelijking met voorgaande inventarisaties hard achteruit gegaan. Zo werden in 1996 nog acht paartjes Blauwe kiekendief vastgesteld op Vlieland. In 2001 bedroeg dit nog 4 paar. Van slechts één paar werd een nest gevonden, waarvan vijf jongen zouden uitvliegen. Van het broedpaartje werden ook de prooien genoteerd, wat een gevarieerd lijstje opleverde (tabel 2). Landelijk wordt een achterblijvende reproductie gezien als belangrijkste reden van achteruitgang. Dat op Vlieland slechts één paar jongen weet groot te brengen, is wat dat betreft illustratief.

De Zilvermeeuw is in tien jaar tijd in aantal gehalveerd en de Scholekster maar liefst tweederde deel in aantal verminderd. Aalscholver, Kleine mantelmeeuw, Noordse stern en Bruine kiekendief zitten juist in de lift. Van Aalscholver, Lepelaar, Eider en Kleine mantelmeeuw heeft in 2001 vijf of meer procent van de totale Nederlandse populatie op Vlieland gebroed.

De Aalscholvers in moerasgebied Kroon's Polders broeden op de grond en vestigden zich in 1994 met 7 paar. Sindsdien is het aantal broedparen opgelopen tot 919 paren, waarmee Vlieland de op één na grootste aalscholverkolonie van Fryslân herbergt. Jonge Lepelaars worden alle door Staatsbosbeheer-medewerker Harry Horn voorzien van kleurringen om zodoende hun latere trekbewegingen en broedgedrag te volgen. Tijdens het ringen van de jonge Lepelaars werd ook genoteerd wat de jongen aan voedsel braakten. Vijftien braaksels bestonden geheel uit 20-50 Garnalen (*Crangon crangon*).

Tabel 2. Prooien van de Blauwe kiekendief aangetroffen op/bij nest op Vlieland in 2001 (gegevens: Peter de Boer, SOVON).

Soort	Aantal
Eend (ongedetermineerd)	2
Fazant	6
Veldleeuwerik	2
Graspieper	4
Winterkoning	1
Zwartkop	1
Fitis/Tijftjaf	1
Koolmees	1
Spreeuw	10
Kneu	2
Zangvogel (ongedetermineerd)	13
Ei	1
Konijn	18
Bosmuis	2
Bruine rat	7
Kever (ongedetermineerd)	1

Nationale betekenis Vlielandse vogelbevolking

Om een idee te krijgen van het belang van de Vlielandse broedvogelbevolking, zijn de totale aantallen van Vlieland afgezet tegen de meest recente Nederlandse tellingen en/of schattingen. In tabel 3 is het 'belang' van Vlieland weergegeven als aandeel van de Nederlandse populatie. Op Vlieland broeden substantiële aantallen van Aalscholver, Lepelaar, Eider, Kleine mantelmeeuw en Dwergstern.

Tabel 3. Aandeel broedvogels van Vlieland t.o.v. de Nederlandse populatie. Aantalsopgaven ontleent aan de aantalschattingen van SOVON gegeven voor heel Nederland voor 1999.

Soort	Nederland	Vlieland	% Nederland
Aalscholver	18.400	919	5,0
Roerdomp	203	1	0,5
Lepelaar	975	150	15
Eider	10.000	2.207	22
Bruine kiekendief	1.300	20	1,5
Blauwe kiekendief	85	4	4,7
Kluut	8.950	28	0,3
Bontbekplevier	463	1	0,2
Strandplevier	325	2	0,6
Stormmeeuw	5.800	686	12
Kleine mantelmeeuw	63.100	3.165	5,0
Zilvermeeuw	67.000	4.068	6,1
Noordse stern	2.225	62	2,7
Dwergstern	485	42	8,7